

ÖNYAZI

2000'E BEŞ KALA ÇOCUK HAKLARI

İlk Çocuk Hakları Evrensel Bildirisi 1924 yılında Milletler Cemiyeti'nce (League of Nations) yayınlanmış ancak kağıt üstünde kalmıştı. Birleşmiş Milletler Örgütü'nün (1945) kuruluşuyla birlikte önce İnsan Hakları Evrensel Bildirisi (1948) daha sonra da Çocuk Hakları Evrensel Bildirisi (20 Kasım 1959) ortaya çıktı. Birleşmiş Milletler Örgütü'nün Genel Kurulu'nca oybirliğiyle benimsenen bildiri şu sözlerle başlar : "İnsanlık, çocuğa verebileceklerinin en iyisini vermekle yükümlüdür." İnsan Hakları'ndan ayrı bir Çocuk Hakları Bildirisi şu gereksinimden doğdu: Çocukların özel gereksinimleri vardır ve bunlar ertelenemez türdendir. Çocuklar öncelikle korunmalı ve kollanmalıdırlar. Çocuklar her çeşit savsaklama, zulüm ve sömürüye karşı korunmalıdırlar, çünkü kendilerini savunacak durumda değildirler. Çocuğun sağlıklı gelişme, beslenme, tıbbi bakım ve sosyal güvencelere kavuşması toplumun sorumluluğundadır. Her çocuk güvenli bir ortamda sevgi ve özgürlük içinde ve onurlu bir biçimde gelişebilmelidir. Onuncu ilkede belirtildiği gibi "Çocuk, anlayış, hoşgörü, insanlar arasında dostluk, barış ve evrensel kardeşlik ruhu içinde, tüm gücünü ve yeteneklerini insanlık yararına adanması gerektiğinin bilinciyle yetiştirilmelidir."

Çocuk Hakları Evrensel Bildirisi'nde yer alan on temel ilke bu bildiriye benimseyen ülkeleri bağlayıcı olmaktan çok, amaçlar gösteren ve yön çizen bir kılavuzdu. Ancak 20. yüzyılın sonuna yaklaşırken hiç bir ülkede bildirinin gösterdiği amaçlara tam ulaşamamıştı. En varlıklı ülkelerde bile çocuklar tüm haklarından yararlanamıyorlardı. Yoksul ülkelerde okul yüzü görmeyen, iyi beslenemeyen, hastalıktan kırılan, sokağa bırakılan çocuklar varlıklı ülkelerde de sömürülen, örselenen çocukların sayısı utanılacak boyutlara ulaşıyordu. Başka bir deyişle çağdaş yasalar bile çocukların haklarını gözetmeye yetmiyordu. UNICEF'in raporlarına göre yılda on beş milyon çocuk aşılanamadıkları için ölüyor. İkiyüz milyona yakın çocuk yetersiz ve kötü besleniyor; buna yakın sayıda çocuk okul yüzü göremiyor. Elli milyon kadar yuvadan atılmış, sokakta yaşıyor; savaşlarda açlık ve hastalıktan ölenlerin başında çocuklar geliyor. Bu yüzyıl sona ermeden on milyona yakın çocuğun ana babalarını AIDS'den yitirecekleri tahmin ediliyor. Elli milyonu aşkın on beş yaşından küçük çocuk kötü koşullarda çalıştırılıyor... Tüm bu türden kıyım ve sömürü Çocuk Yüzyılı olarak tanımlanan 20. Yüzyıl'da yaşanıyor. Ne büyük çelişkidir ki tüm ülkelerin yasaları çocuk haklarını savunan maddelerle dolu. Anayasalar aileyi yüceltiyor, onu toplumun temeli sayıyorlar. "Çocukların toplumun geleceği olduğu" sözleri nutuklarda bolca yineleniyor ama sağlığa ve eğitime ayrılan kaynaklar gittikçe küçülüyor.

Tüm bu acı gerçeklerin ışığında sürdürülen çalışmalar ortaya Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni çıkardı. Çocukların evrensel saydığımız hakları ancak uluslararası bir anlaşmayla güvence altına alınabilecekti. 20 Kasım 1989' da yani Çocuk Hakları Bildirisi'nin benimsenmesinden otuz yıl sonra böyle tüm ülkeleri bağlayıcı bir sözleşme oybirliğiyle kabul edildi. Bundan dokuz ay sonra 2 Eylül 1990'da en az yirmi ülke parlamentosunun onaylamasıyla Çocuk Hakları Sözleşmesi yürürlüğe girdi. Türkiye Büyük Millet Meclisi bu sözleşmeyi beş yıl gecikmeyle 1994'ün sonunda onayladı ve sözleşme 1995

başında yürürlüğe girdi. Ancak üzümlere söylemeliyiz ki bu sözleşme bir kaç maddeye çekince konarak kabul edildi. Bu maddelerden biri de çocuğun kendi anadilinde konuşabilme ve eğitim görme hakkıyla ilgilidir.

Çocukların Magna Carta'sı olarak nitelenen bu sözleşme elli dört maddeyi içermektedir ve on yıllık titiz bir çalışmanın ürünüdür. Sözleşme bağlayıcı olduğuna göre her ülkeye kimi yükümlülükler getirmektedir. Her ülke kendi yasalarını bu sözleşmeyle uyumlu duruma getirecek gerekli düzenlemeleri yapacaktır. Birleşmiş Milletlere seçilmiş on üyeden oluşan bir komite sözleşmeyi benimseyen ülkeleri izleyecek ve denetleyecektir. Sözleşmeyi onaylayan ülkeler bu belgede yer alan hakların toplamında yaygın biçimde tanıtılmasıyla ve hakların hayata geçirilmesi yönünde yapılan işlerin düzenli olarak rapor edilmesiyle yükümlü tutulacaklardır.

Yirminci yüzyıl bir bakıma çocukların yüzyılı oldu. Teknolojik buluşlar, yenilikler, tıpta gerçekleşen büyük gelişmeler, eğitim alanındaki büyük atılımlar çocukların yazgısını değiştirdi. Eğitim, sağlık ve refahtan pay alan çocukların oranı gittikçe arttı. Demokrasinin yaygınlaşması insan haklarını dolayısıyla kadınların ve çocukların değerini artırdı. Ne var ki uygarlığın sunduğu olanaklardan tüm çocuklar eşit pay alamadılar. Varlıklı ve yoksul ülkeler arasındaki uçurum sürüp gitti. Ayrıca tek bir ülkede hem ortaçağ karanlığında yaşayan çocuklar, hem de en ileri ve çağdaş koşullarda yetişen çocuklar görmek olanaklı. Ne yazık ki çocukların durumu dünyamızın gelişmesiyle orantılı olarak düzelmedi. Bir çok bakımdan dünya çocuklarının bugünkü görünümü elli yıl öncesinden çok daha parlak değildir. Çünkü 20. Yüzyıl geçmiş yüzyıllara göre her alanda göz kamaştırıcı gelişmeler başarsa da savaşları, açlığı, yoksulluğu ve eğitimsizliği ortadan kaldıramamıştır. Şimdi bütün umutlar 21. yüzyıl'a bağlanmıştır. İnsanlık bilgi ve deneyim birikimiyle, ulaştığı uygarlık ve bilinçlenmeyle gelecek yüzyılda yaşanabilir bir dünya yaratabilir. Kaynaklarının eşitçe paylaşıldığı, yoksulluğun ve savaşın olmadığı bir dünya düzeni kurmak erişilmez bir düşügedir. Ancak böyle bir düzen kurulduğunda, çocuklar haklarını sonuna kadar kullanacak, alabilecekleri en iyi eğitime, en uygun beslenmeye, en özgür gelişme ortamına kavuşacaklardır. 20. yüzyıl öncesi çocukların karanlık çağlarıydı, 20. yüzyıl umut çağı oldu; inanıyorum ki insanlık gelecek yüzyılı "Çocukların ve Çocukluğun" altın çağı yapmayı başaracaktır.

Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu

Gİ
Ger
çali
nan
ter
den
değ
dir.
mal
gru
sor
kur
dir.
lişn
dir
198
Tür
çoc
ise
198
3-4
198
kin
lerd
.
..
...
....
.....